

Örökségünk védelme és jövője 8.

Az egri vár régészeti feltárásának 100 éve – 1925–2025

tudományos konferencia

Dobó István Vármúzeum

2026. február 25–26.

KOC SIS EDIT

Régész–levéltárosként végezett 1990-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Négy évig a Budapesti Történeti Múzeum munkatársa volt, azóta pedig a MNM Mátyás Király Múzeumában dolgozik. Fő szakterülete a középkori és koraújkor kerámiák, különösképpen a kályhacsempék kutatása. Feldolgozásokat írt már – többek között – Buda, Visegrád, Esztergom, Diósgyőr és Eger kályháiról.

ÚJABB KÁLYHÁK, KÁLYHACSEMPÉK AZ EGRI VÁRBÓL

(A 2017–2019-ES ÁSATÁSOK LELETEI)

Az egri várban 2017 tavaszán és őszén, valamint 2019-ben a Buzás Gergely vezette ásatásokon nagymennyiségű kályhacsempe töredék került napvilágra. Ez a beszámoló ezeket a kályhacsempéket igyekszik feldolgozni, közreadni, miközben igyekszik figyelembe venni a vár korábbi ásatások során előkerült és publikált kályhaanyagát is. Az egri várban a középkor és koraújkor időszakában rengeteg kályha állt, és ezek megismeréséhez igyekszik újabb ismereteket, támpontokat adni ez a cikk.

A 2017–2019-ben előkerült kályhacsempék túlnyomó többsége a 16–17. századból, illetve a 18. század első feléből származik. Sajnos elenyésző a középkori csempe töredékek száma, de ezek jelzésértékűek, mivel igazolják, hogy az egri püspök várában már legalább a Zsigmond-kor óta álltak jó minőségű, mázas kályhák – ahogy ez a kor főúri és főpapi rezidenciáiban már általános volt. A 15. század második felében biztosan állt egy ún. „Lovagalakos” kályha a várban, ezt már Kozák Károly publikációiból is ismertük. Ez akkoriban a legmagasabb színvonalon kivitelezett, reprezentatív kályhák közé tartozott. Ennek a különleges kályhának néhány darabját is sikerült feltárni, amelyek tovább gazdagítják a fűtőberendezésről rajzolható elképzelésünket.

Jóval többet tudunk a 16. század közepének és második felének kályháiról. Magas színvonalon elkészített színes mázas csempék, a Miskolczi Mihály-féle műhely számos darabja, valamint nyugati mintát követő, architektonikus reneszánsz csempék töredékei is előkerültek. Akadt egy-két eddig ismeretlen típus is, például egy három betűből álló monogramot is tartalmazó tapétamintás csempe. A Miskolczi Mihály-féle kályhából több is állhatott a várban, és az ásatási megfigyelések szerint az egyik valószínűleg már az 1552-es ostrom idején is állhatott, és ekkor pusztult el.

Igen értékes darabok kerültek elő a török idők utáni visszafoglalás korából. Az egyik legfontosabb közülük egy színes mázas habán kályha lehet. Ráadásul ez valószínűleg épülethez és tulajdonoshoz is köthető. Számos töredék került elő a huszáros – Szent Mihályos kályhából is – mind zöld mázas, mind fehér, csak engóbbal bevont kivitelben. Legalább tízféle kétféjű sasos kályhacsempe került eddig elő a várból – minőségesebb vagy egyszerűbb kivitelben. Túlnyomó többségüket környékbeli fazekasok gyárthatták. Az ún. kétféjű sasos csempék igen gyakoriak voltak a Habsburg császár katonaság által használt várakban.

A 2017–19-es ásatás csempeanyagának feldolgozása, a kb. 70 táblányi rajz, a fotók és a csempe leírások által újabb típusok válnak megismerhetővé, és pontosabb információkat

nyerhetünk arról, milyen kályhák állhattak az egyes korszakokban a várban, és milyen műhelyek és mesterek készíthették ezeket a fűtőberendezéseket